

Ordförandens översikt

Tal på förbunds kongressen 25.11.2025

Bästa deltagare i förbunds kongressen!

Vi inleder med lite historia eftersom vår organisation firar sitt 75-årsjubileum. Därefter ska jag ge en översikt över årets händelser och säga några ord om vad som komma skall.

Den akademisk-professionella delegationen Akava (av finskans **Akateemis-~~a~~mmatillinen ~~val~~tuusto**, övers. anm.) grundades för nästan 75 år sedan, den 14 december 1950. Samhällsläget präglades av att Finland det året precis hade börjat resa sig igen efter andra världskrigets prövningar, och vi betalade krigsskadestånd till Sovjetunionen ända fram till september 1952. Samma sommar började världen öppna sig när de olympiska spelen ordnades i Helsingfors. Det var en enorm kraftansträngning och ett viktigt skede i vår nations gemensamma berättelse.

Väinö Linna har skrivit stora berättelser för oss finländare. År 1954 gavs *Okänd soldat* ut på finska och vid skiftet mellan 1950- och 1960-talet kom trilogin *Här under polstjärnan*.

Här under polstjärnan handlar särskilt om en släkts, släkten Koskelas, liv från den autonoma tiden till 1950-talet. De historiska händelserna var synnerligen tunga. Inbördeskriget och radikalismen mellan krigen splittrade finländarna, andra världskriget förenade dem.

Vi blev genast intresserade när vi hörde att pjäsen *Täällä pohjantähden alla* ska sättas upp på Suomen Kansallisteatteri i regi av Lauri Maijala under vårt jubileumsår. Vår organisations första år infaller nära tiden då Linna skrev sitt storverk. Akava grundades i ett läge då de högskoleutbildade hade en skör ställning i samhället och behövde en försvarare.

Nu krigas det i världen igen och nära oss för Ryssland ett brutalt anfallskrig i Ukraina. Vi går emellertid framåt tillsammans och som en relativt enad nation, vi ingår i den västerländska värdegemenskapen, Europeiska unionen och Nato.

När vi på kvällen bänkar oss för att titta på jubileumsföreställningen av *Täällä Pohjantähden alla* på Kansallisteatteri får vi begrunda dessa utvecklingar och historiens gång.

Ett annat viktigt tillfälle att betrakta vår historia och betydelse får vi den 11 december då Akavas finskspråkiga 75-årshistorik *Osaamisen ja vaikuttamisen voima* ges ut (fritt översatt "Kompetensens och påverkans kraft"). Då kommer de tre forskarna och tillika doktorerna som skrivit verket att presentera det.

I historiken granskas de högskoleutbildades och deras organisationers långa resa. Sari Aalto undersöker Akava som en utbildningspolitisk aktör, Ilkka Levä utvärderar Akava som en samhällspåverkare och Samu Nyström behandlar Akavas organisatoriska resa.

Jag hoppas att den omfattande historiken kommer att tjäna flera syften. Den utgör en heltäckande och intressant tidsresa som sätter händelser och fenomen i ett större perspektiv och presenterar både logiska och överraskande kopplingar. Den visar att påverkan och intressebevakning är någonting som sker metodiskt och på lång sikt. Organisatorisk tillväxt ökar möjligheterna, men än i dag måste vi om och om igen motivera betydelsen av kompetens och utbildning. Vi grundar vår intressebevakning på forskningsbaserad kunskap samt gedigen påverkan och kommunikation.

Vi kan inte förutspå vår framtid utifrån historien men historien kan ge oss många olika slags lärdomar.

Även om vi firar vårt jubileumsår kommer vi att tillbringa födelsedagen i arbetets tecken. Beredandet av målsättningarna inför riksdagsvalet är inne på slutrakan. I dem betonar vi fortsättningsvis att vårt mål är ett gott och produktivt arbetsliv som bygger på hög kompetens. Det medför hög sysselsättning och ansvarsfull ekonomisk tillväxt.

Våra lösningar grundar sig än i dag på kompetens, utbildning, forskning och ett gott arbetsliv. Vårt mål är ett kunskapssamhälle där kompetenta och innovativa människor, medlemmar i Akava, genom sitt arbete tryggar välfärden också i framtiden.

Bästa representanter på förbundskongressen

Såväl regeringen som oppositionen har under de senaste veckorna och månaderna pratat mycket om förtroende och hur förtroende skapas. Man måste stärka människornas tilltro till ekonomin och arbetsmarknaden, ge dem framtidstron åter.

Detta behövs för all del, men förtroende uppstår genom handling.

Akavas löntagarrörelse är en ansvarsfull och lösningsorienterad kraft på arbetsmarknaden. Vi respekterar demokrati och en regering som åtnjuter riksdagens förtroende. Vi strävar efter dialog och framställer väl avvägda reformförslag som kan tas med på regeringens arbetslista utan att det äventyrar den valda övergripande politiska inriktningen.

Under den här regeringsperioden har vi löntagare knappt fått något gensvar alls på våra målsättningar; inte heller vi i Akava i tillräckligt hög grad, även om vi har lyckats förbättra några detaljer.

Om vi betraktar de förändringar i arbetslagstiftningen som nu behandlas ur exempelvis perspektivet hos en nyutexaminerad som funderar på att bilda familj så torde det vara oundvikligt att det uppstår en svacka i hans förtroende. Att hitta fram till ett jobb är en snårig väg, omställningsförhandlingar erbjuds snabbare, uppsägningskyddet är svagare och det finns mer korttidsjobb, men utan några goda skäl för något av detta.

Med den så kallade danska Flexicurity-modellen som förebild kommer regeringen att försvaga uppsägningsskyddet, men som motvikt får vi inte bättre utkomstskydd, utan också det har försämrats. Resurserna som våra arbetskraftstjänster har är mycket anspråkslösa jämfört med Danmarks.

Avsikterna att dra in arbetsrådets och samarbetsombudsmannens uppgifter och skal ner riksförlikningsmannens befogenheter illustrerar den likgiltiga inställningen till sådana institutioner som stöder laglig och störningsfri verksamhet på vår arbetsmarknad. Frågan uppstår om beslutsfattarna uppskattar en balanserad arbetsmarknad. Och är nominella inbesparingar verkligen det förnuftigaste sättet att bygga vår framtid?

Statsminister Orpo är inne på rätt spår när han pratar om framtidstro och när han uppmuntrar finländarna. Han och arbetsminister Matias Marttinen skulle göra klokt i att ännu under resten av valperioden försöka hitta gemensamma metoder att övervinna problemen på arbetsmarknaden också tillsammans med löntagarsidan. Allt handlar inte ens om pengar.

Skulle vi till exempel snabbt kunna undersöka möjligheterna att stärka lagstiftningsbasen för distans- och hybridarbete? Olika sätt att arbeta kommer inte att försvinna, utan en klok beslutsfattare och arbetsgivare förbereder sig inför framtiden med hjälp av mångsidiga alternativ. Vi i Akava kan delta i att kartlägga och framställa dessa alternativ.

Bästa åhörare

Hållbarhetsproblemen i Finlands offentliga ekonomi förutsätter långtgående åtgärder. Med hjälp av skuldbromsmekanismen har vi parlamentariskt förbundit oss till att minska Finlands skuldsättning över flera valperioder. För att lösa problemen i den offentliga ekonomin behövs emellertid också annat än anpassningsåtgärder.

Det är nödvändigt att vi blåser liv i ekonomin och förnyar företagen. Detta förutsätter en högre utbildnings- och kompetensnivå så att vi når den internationella toppen. Drivande för en stark ekonomi och tillväxt är kompetenta och innovativa människor som med sitt arbete möjliggör välfärdssamhället också i framtiden.

I början av nästa år publicerar vi våra mål inför riksdagsvalet. Genom dem löper en röd tråd som består av hög sysselsättning samt en ansvarsfull och stark ekonomisk tillväxt. Grundstenarna för dessa är ett gott och produktivt arbetsliv, hög kvalitet på kompetens och utbildning samt satsningar på kompetens och forskning.

Bästa kongressdeltagare

För att uppnå produktivitetstillväxt och ekonomisk tillväxt måste finansieringen till våra högskolor stärkas. Ekonomiforskarna är sällsynt eniga om att bristen på kompetent arbetskraft hotar att bli en flaskhals för tillväxten. Enligt Finlands Banks prognos kommer bruttonationalprodukten inte längre att öka från och med år 2040 och den kommer att börja sjunka från och med år 2050, om vi inte lyckas höja vår utbildningsnivå så att 50 procent av en åldersgrupp är högskoleutbildad.

Grundfinansieringen av högskolorna borde ökas så att vi kan garantera undervisningens kvalitet. Finansieringen till grundforskningen och de tillämpade vetenskaperna vid högskolorna borde ökas med hundratals miljoner euro – under denna regeringsperiod fick högskolorna bara några tiotals miljoner av forsknings- och utvecklingsbidragen, medan det delades ut miljarder.

Genom att stärka högskolorna garanterar vi att den högskoleutbildade arbetskraften ökar.

Den kärva arbetslösheten som drabbat högskoleutbildade har fått stor uppmärksamhet i offentligheten. Med all rätt, för siffrorna har varit exceptionellt höga. Utöver konjunkturen finns det en mer omfattande, men positiv, orsak i bakgrunden: antalet sysselsatta högskoleutbildade personer ökar hela tiden. Enligt Statistikcentralen har de högskoleutbildades antal ökat med nästan 400 000 personer under de senaste femton åren.

En förändring i den här storleksklassen syns utan vidare också i arbetslöshetsstatistiken. Ju fler som är högskoleutbildade, desto fler kommer också att bli arbetslösa av olika anledningar. Det innebär att arbetslöshet också bland högskoleutbildade permanent kommer att höra till vardagen. Den här förändringen borde allmänt taget beaktas i förbättrandet av arbetsförutsättningarna och särskilt i utvecklandet av arbetskraftstjänsterna, som borde anpassas till kundernas förändrade utbildningsnivå. Möjligheterna att studera som arbetslös borde fortsättningsvis förbättras.

Även om läget för tillfället är dystert är det bra att påminna sig om att högskoleutbildning skyddar mot arbetslöshet mer än de övriga utbildningsnivåerna. Också under de senaste årens lågkonjunktur har efterfrågan på högskoleutbildad arbetskraft klart och tydligt sjunkit mindre än efterfrågan på annan arbetskraft.

Ju mer högskoleutbildad arbetskraft vi har, desto mer produktiva företag har vi. Som Finlands Bank konstaterar: det är bara genom att öka den högskoleutbildade arbetskraften som vi kan garantera en finansieringsgrund för vårt välfärdssamhälle och en ökning av bruttonationalprodukten.

Bästa åhörare

Nu ska vi ta en titt på organisationens ärenden: under år 2025 har vi berett och genomfört flera viktiga administrativa reformer, så som en ny strategi och nedmonteringen av kommittéstrukturen. I kommittéernas ställe har vi börjat använda nya samarbetsformer med låg tröskel, såsom Akava-gemenskapens temanätverk. För att se till att det interna samarbetet fungerar är det viktigt att regelbundet utvärdera om en modell som denna, som betonar lättillgänglig dialog, är ändamålsenlig.

Vi förnyar också administrationens struktur. Administrationens utvecklingsarbetsgrupp, som är underställd Akavas styrelse och består av representanter från valförbunden, har i sitt arbete fokuserat på att förbereda alternativ för en ny administrativ modell. Under år 2026 utlovas resultaten av arbetsgruppens arbete.

Som sagt lever vi i osäkra ekonomiska tider. Vi har konstaterat att situationen är svår inom Akava. Därför har vi omorganiserat resurserna för vår ekonomiadministration, förtydligat processerna och ökat systematiseringen i budgeteringen. Med en mer följdriktig planering och uppföljning av ekonomin kan vi säkerställa att vi riktar våra satsningar mot sådant som är relevant för att genomföra strategin.

I vår kommunikation och informationsproduktion fokuserar vi på målsättningarna i riksdagsvalet från och med januari framåt. De kommande projekten i Akava Works och kommunikationen kring dessa stöder våra målsättningar. Enligt vår strategi är vårt mål att skapa samhällsdialog kring frågor som är viktiga för oss. Det kommer att bli svårare att få synlighet under nästa år eftersom ett flertal aktörer kommer att publicera sina mål. Vi har planerat för att regelbundet publicera översikter som vi själva utarbetat, men också rapporter och undersökningar som beställts av externa aktörer.

Under år 2025 har Akavas synlighet ökat jämfört med år 2024. Vi fokuserar i allt högre grad på vår strategi och de frågor som hör till våra målsättningar i riksdagsvalet. Målet är att våra uppfattningar och lösningsförslag ska väcka intresse bland politiska beslutsfattare i olika partier. Ett viktigt steg är påverkanskommunikation i samband med partikongresserna under nästa år.

Bästa Akavamedlemmar

Till sist vill jag rikta ett varmt tack till er alla som arbetar i vår organisation eller innehar förtroendeuppdrag. Samtidigt sänder jag uppskattande tankar till de aktörer som har varit med om att bygga upp vår framgång genom åren.

Ni har utfört ett värdefullt arbete och varit med om att göra vårt gemensamma Akava till en alltmer betydelsefull aktör i vårt samhälle. Det är er förtjänst att de högskoleutbildades röst hörs i vårt samhälle på ett allt starkare och mångsidigare sätt.

Låt oss fortsätta vårt arbete för kompetensen och de högskoleutbildade med entusiasm och gemensamma krafter.

Med dessa ord önskar jag en bra och diskussionsfokuserad förbundskongress.

Tack!